

บทที่ 2

ยุคแรกของเรื่องสั้นลาวถึง พ.ศ. 2507

เรื่องสั้นลาวในยุคแรกได้รับอิทธิพลจากเรื่องสั้นของฝรั่งเศส การที่ประชาชนลาวมีความรู้ภาษาฝรั่งเศสเป็นปัจจัยสำคัญต่อกำเนิดวรรณกรรมสมัยใหม่ของลาวประชาชนลาวเริ่มอ่านวรรณกรรมฝรั่งเศส ต่อมาจึงมีนักเขียนลาวสนใจเขียนวรรณกรรมลาวเป็นภาษาฝรั่งเศส โดยใช้รูปแบบวรรณกรรมฝรั่งเศสเป็นแบบอย่างในการเขียน จากการค้นคว้ารวบรวมเรื่องสั้นลาวตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบันแบ่งเป็น 4 ยุคคือ

ยุคแรกเรื่องสั้นลาวตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2507

ยุคที่ 2 เรื่องสั้นลาวระหว่าง พ.ศ. 2508-2518

ยุคที่ 3 เรื่องสั้นลาวระหว่าง พ.ศ. 2519-2530

ยุคที่ 4 เรื่องสั้นลาวระหว่าง พ.ศ. 2531-2540

ในบทที่ 2 ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเรื่องสั้นลาวในยุคแรกโดยแบ่งเป็น 5 หัวข้อดังต่อไปนี้

- 2.1 รูปแบบวรรณคดีลาวก่อนกำเนิดเรื่องสั้น
- 2.2 สภาพสังคมลาวที่ส่งผลต่อกำเนิดเรื่องสั้น
- 2.3 ปัจจัยสำคัญของการกำเนิดเรื่องสั้นลาว
- 2.4 นักเขียนลาวยุคแรก
- 2.5 เรื่องสั้นยุคแรกของลาว

2.1 รูปแบบวรรณคดีลาวก่อนกำเนิดเรื่องสั้น

เรื่องสั้นลาวได้รับรูปแบบจากตะวันตกเนื่องจากในสมัยนั้นเป็นช่วงที่ประเทศลาวเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสจึงทำให้เรื่องสั้นฝรั่งเศสเผยแพร่สู่ประชาชนลาว โดยผ่านระบบการศึกษา ขณะเดียวกันก็ได้รับความนิยมจากนักอ่านลาวเพราะมีลีลาการเขียน

ที่สนุกสนานตื่นเต้นลักษณะการเขียนเช่นนี้จึงเป็นรูปแบบใหม่ที่เพิ่งจะผ่านสายตานักอ่านลาว แม้ว่าเรื่องสั้นลาวจะได้รับรูปแบบจากตะวันตกโดยตรงแต่วรรณคดีลาวในสมัยโบราณก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นรากฐานของเรื่องสั้นลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเล่าประเภทร้อยแก้วซึ่งเกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้วและประชาชนมักจะนิยมเล่าเรื่องราวต่างๆสู่กันฟังเสมอมีทั้งให้ความสนุกสนานและความบันเทิง

วรรณคดีลายลักษณ์ส่วนมากประพันธ์เป็นบทร้อยกรองมีเนื้อหาขนาดยาว เรื่องราวมักจะเกี่ยวกับเรื่องจักรๆ วงศ์ๆ คล้ายของไทยในสมัยก่อน นอกจากนี้บางส่วนมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาโดยใช้โครงเรื่องจากชาดก (บ่อแสงคำ วงคาลาและคณะ, 1987: 235)

วรรณคดีมุขปาฐะหรือเรื่องเล่าประเภทร้อยแก้วแบ่งเป็นหลายประเภทได้แก่ เทพนิยาย (Myth เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับค่านิยมของโลกมนุษย์และอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ) พินส์บ (Hero Tale เป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์) นิทานชวนหัว (Jest มีเนื้อหาตลกตลกให้หัวเราะขำขันจากการประพจน์ที่ผิดศีลธรรม) นิทานอัศจรรย์ (Fairy Tale เนื้อหากล่าวถึงการต่อสู้ด้านภยันตราย ความลำบากยากเข็ญ แบบแผนในการดำรงชีวิตและจารีตประเพณี) นิทานสัตว์ (Animal Tale เขียนเพื่อสั่งสอนมนุษย์แสดงถึงปรัชญาในการดำรงชีวิต) เรื่องเล่าแต่ละประเภทมีโครงเรื่องที่สั้นมีตัวละครเป็นตัวดำเนินเรื่องและให้แนวคิดที่มักจะพบเสมอในเรื่องเล่าดังกล่าวได้แก่ แนวคิดที่ว่า ธรรมย่อมชนะอธรรม (บ่อแสงคำ วงคาลาและคณะ, 1987: 24)

จากลักษณะของเรื่องเล่าที่กล่าวมาที่มีความใกล้เคียงกับลักษณะของเรื่องสั้น จนอาจกล่าวได้ว่านิทานต่างๆที่เกิดขึ้นในยุคก่อนเป็นพื้นฐานของเรื่องสั้นในยุคต่อมา ทั้งนี้เพราะลักษณะเรื่องเล่าสมัยก่อนเหมือนกับเรื่องสั้นคือมีโครงเรื่อง มีตัวละครซึ่งเป็นทั้งคนและสัตว์และให้แนวคิดเหมือนกันแต่เรื่องสั้นมีตัวละครที่เป็นมนุษย์มีชีวิตจิตใจและมีความคิดมีฉากที่เป็นสถานที่จริงและมีบทสนทนาที่เหมือนกับการพูดในชีวิตประจำวัน ลักษณะของเรื่องสั้นจึงมีความสมจริงมากกว่านิทาน

2.2 สภาพสังคมลาวที่ส่งผลต่อการกำเนิดเรื่องสั้น

ประเทศลาวฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสโดยฝรั่งเศสได้แย่งชิงไปจากไทยในปี พ.ศ. 2436 พร้อมกับจัดการปกครองลาวทั่วประเทศและแบ่งเขตปกครองเป็น 10 แขวง (จังหวัด) แต่ละแขวงมีชาวฝรั่งเศสเป็นเจ้าของหรือข้าหลวง (มหาสิลา วีระวงส์, 2539: 306, 310) ส่วนอาณาจักรหลวงพระบางรวมทั้งตอนเหนือของประเทศลาวมีกษัตริย์ปกครองเช่นเดิมแต่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศส (Dommen, A. J. 1971: 12) นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังแบ่งส่วนบริหารราชการออกเป็น 6 กระทรวง ได้แก่กระทรวงการคลังหรือการเงิน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงโยธาธิการ กระทรวงป่าไม้และน้ำ กระทรวงตุลาการหรือศาลและกระทรวงภาษีอากร หัวหน้ากระทรวงดังกล่าวเป็นชาวฝรั่งเศสทั้งหมดและหัวหน้าที่มีตำแหน่งรองจากชาวฝรั่งเศสก็เป็นชาวเวียดนามที่ทำหน้าที่บริหาร ส่วนชาวลาวนอกจากเป็นเจ้าของเมืองอยู่ตามนอกเมืองแล้วยังมีตำแหน่งเป็นเสมียนอยู่ตามเมืองหรืออย่างสูงก็ได้ตำแหน่งเป็นเสมียนล่าม (นายภาษา) และเป็นครูประถมในเวลาต่อมา (มหาสิลา วีระวงส์, 2539: 312)

ด้านการศึกษาในประเทศลาวภายใต้อาณานิคมฝรั่งเศสมีการตั้งโรงเรียนสอนภาษาฝรั่งเศสที่หลวงพระบางเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2439 โดยมีลูกเจ้าหลานนายเฉพาะในหลวงพระบางและแขวงที่ใกล้เคียงเข้ามาเรียน นอกจากนั้นประชาชนพลเมืองทั่วไปยังศึกษาเล่าเรียนหนังสือลาว หนังสือธรรมโดยอาศัยวัดเป็นสถานศึกษาเช่นที่เคยปฏิบัติกันมาแต่ดั้งเดิมเมื่อลูกหลานเจ้านายสำเร็จการศึกษาทางการฝรั่งเศสได้จัดส่งไปเรียนหนังสือฝรั่งเศสที่ประเทศเวียดนามคือเมืองไซ่ง่อนและต่อไปก็ส่งไปเรียนต่อที่ประเทศฝรั่งเศสตามลำดับ เมื่อประชาชนลาวรู้ภาษาฝรั่งเศสมากขึ้นทางการฝรั่งเศสได้จัดตั้งโรงเรียนชั้นประถมศึกษาขึ้นตามหัวเมืองโดยให้นักเรียนเรียนหนังสือลาวและหนังสือฝรั่งเศสควบคู่กันไป (มหาสิลา วีระวงส์, 2539: 312-313)

ด้านพุทธศาสนาทางการฝรั่งเศสจัดระเบียบการปกครองสงฆ์ขึ้น โดยจัดให้มีหัวหน้าสงฆ์ประจำทุกๆแขวงและขึ้นต่อข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำประเทศลาว โดยไม่ให้มีพระสังฆราชเป็นจตุรรม (มหาสิลา วีระวงส์, 2539: 313)

การแพร่กระจายของวัฒนธรรมฝรั่งเศสในสังคมลาวส่งผลให้สภาพสังคมลาวและวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนลาวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นับตั้งแต่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาวในปี พ.ศ.2436 ฝรั่งเศสพยายามเผยแพร่วัฒนธรรมของตนให้กับประชาชนลาวได้ปฏิบัติ เช่น ส่งเสริมให้ประชาชนนับถือคริสตศาสนา ลดความสำคัญเกี่ยวกับประเพณีงานบุญดั้งเดิมของลาว ตลอดจนการจัดระบบการศึกษาแบบใหม่โดยใช้หลักสูตรของฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสนำนโยบายด้านการศึกษาแผนใหม่เข้ามาใช้ในประเทสลาว เมื่อลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสมีการเปิดโรงเรียนโดยนำภาษาฝรั่งเศสมาใช้สอนในระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้นและดำเนินการสอนตามหลักสูตรฝรั่งเศส รวมทั้งหน่วยงานราชการทุกหน่วยงานใช้ภาษาฝรั่งเศสทั้งหมด (บ่อแสงคำ วงดาลาและคณะ, 1987: 291) เมื่อนักเรียนเรียนจบชั้นมัธยมต้นจากเวียงจันทน์ต้องไปศึกษาต่อที่สถานอภัยหรือไซ่ง่อน ประเทศเวียดนามหรือที่พนมเปญ ประเทศกัมพูชา เนื่องจากมีสถาบันชั้นสูงของฝรั่งเศสเปิดสอนอยู่ในสถานที่ดังกล่าว (อุทิน บุนยวง, 1997: 2) เมื่อปัญญาชนจบการศึกษาแล้วต้องกลับมาทำงานเป็นข้าราชการในหน่วยงานต่างๆ ให้กับรัฐบาลและนำความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมฝรั่งเศสมาเป็นแบบอย่างในการเขียนวรรณกรรมลาวโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสั้น

2.3 ปัจจัยสำคัญของการกำเนิดเรื่องสั้นลาว

ก. การศึกษา

การศึกษาในสมัยโบราณอยู่ในวัดและผู้ที่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนก็คือผู้ที่บวชเป็นพระสงฆ์ สมัยอาณาจักรล้านช้างเจ้าฟ้าจ๋ม้นำพุทธศาสนานิกายหินยานเข้ามาเผยแพร่ (บ่อแสงคำ วงดาลาและคณะ, 1987: 199) วัดในสมัยโบราณจึงเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ที่สำคัญของประชาชนลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวรรณคดี ฉะนั้นพระจึงสามารถอ่านวรรณคดีที่จารลงในใบลานได้ (อุทิน บุนยวง, 1997: 1) และพระสงฆ์ก็ทำหน้าที่เผยแพร่วรรณคดีให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จักโดยการอ่านจากใบลานหรือหนังสือผูก พระสงฆ์ในสมัยก่อนจึงเป็นผู้มีความรู้ทางด้านวรรณคดีเป็นอย่างดี

การศึกษาแผนใหม่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดเรื่องสั้นลาว เมื่อลาวเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสใน ปี พ.ศ. 2436 ฝรั่งเศสเข้ามาจัดการศึกษาในลาวคือระยะแรกเปิดโรงเรียนให้กับบรรดาราชินิกุลในวังในวังแต่ยังไม่เป็นระบบเนื่องจากยังไม่มีครูสอนประจำ ผู้สอนเป็นเพียงเจ้าหน้าที่ชาวฝรั่งเศสที่ใช้เวลาว่างจากงานราชการมาสอนหนังสือในโรงเรียน ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2445 เริ่มเปิดโอกาสให้สามัญชนได้รับการศึกษา โดยการตั้งโรงเรียนประถมตามระบบของฝรั่งเศสที่เวียงจันทน์และประชาชนลาวสามารถศึกษาต่ออย่างต่างประเทศได้ หลังจากนั้นเริ่มมีการสอนภาษาลาวในชั้นประถมเมื่อ ปี พ.ศ. 2467 เรียนเฉพาะวันจันทร์และวันศุกร์วันละหนึ่งชั่วโมง นอกจากนี้นักเรียนจะได้เรียนวรรณคดีฝรั่งเศสในระดับมัธยมศึกษา (อุทิน บุญยาวง, 1997: 2) ฝรั่งเศสยังตั้งโรงเรียนกฎหมายและการปกครองเพื่อฝึกอบรมข้าราชการลาวรวมทั้งตั้งโรงเรียน การปกครองในระดับแขวงด้วย ยกเว้นที่หลวงพระบางซึ่งเป็นแขวงที่มีการปกครองแบบพื้นเมืองมีเจ้าแขวงเป็นผู้ปกครอง ในปี พ.ศ. 2464 ฝรั่งเศสตั้งวิทยาลัยปาวี (College Pavie) ในเวียงจันทน์ วิทยาลัยแห่งนี้จัดการศึกษาในระดับเตรียมเข้ามหาวิทยาลัย ผู้ที่จบการศึกษาในวิทยาลัยปาวีจะไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยฮานอยประเทศเวียดนาม (Staurt-Fox.M. 1997: 43) ผลจากการที่ประชาชนได้รับการศึกษาตามหลักสูตรของฝรั่งเศส ทำให้ปัญญาชนลาวได้ศึกษาวรรณกรรมของฝรั่งเศสและเป็นที่ชื่นชอบของปัญญาชนลาว ในเวลานั้นอย่างมากเพราะมีเนื้อหาที่ตื่นเต้น สนุกสนานและมีการลงจบแบบพลิกความคาดหมาย (อุทิน บุญยาวง, 1997: 5) นักเขียนฝรั่งเศสที่เขียนเรื่องสั้นแนวดังกล่าวนี้ได้แก่ กีย้ เดอ โมปัสซัง (Guy de Maupassant) เป็นนักเขียนที่ปัญญาชนลาวในสมัยนั้นให้ความสนใจเป็นพิเศษ เรื่องสั้นของเขาแปลเป็นภาษาลาวประมาณ 40 เรื่องเช่นเรื่อง “ความสุข” “คนอนาถา” “มาดามบาติส” เรื่องแปลทั้งหมดตีพิมพ์รวมเล่มเป็นสองเล่ม ผู้แปลมีทั้งนักเขียนและนักวิชาการ คำนวณวรรณคดีลาวเช่น หุมพัน ดวงเดือน พิมพ์ วิไลเวียง คำแพงและหนูพัน

นักเขียนเรื่องสั้นกลุ่มแรกคือนักศึกษาที่กำลังอยู่ในวัยเรียนและปัญญาชนที่จบการศึกษาแล้ว เนื่องจากเคยศึกษาวรรณคดีของต่างประเทศจากบทเรียนจึงจดประกายทางความคิดให้กับปัญญาชนลาวเพื่อสร้างผลงานเรื่องสั้นที่เป็นลักษณะเฉพาะของลาวเอง โดยใช้รูปแบบวรรณกรรมฝรั่งเศสเป็นแนวทางในการเขียน ฉะนั้นการศึกษาส่งผลให้เกิดนักเขียนลาว

ข. การพิมพ์หนังสือพิมพ์และวารสาร

การพิมพ์หนังสือพิมพ์เป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดวรรณกรรมสมัยใหม่ และเกิดการขยายตัวของวรรณคดี เมื่อริเริ่มการพิมพ์ใน ปี พ.ศ. 2467 จึงเริ่มมีการพิมพ์หนังสือ หนังสือที่พิมพ์ออกจำหน่ายในระยะแรกเป็นหนังสือแบบเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมเท่านั้น (อุทิน บุญยาว, 1997: 1) และเป็นแบบเรียนที่มีเรื่องสั้นประเภทร้อยแก้วรวมอยู่ด้วย ต่อมา มีการพิมพ์หนังสือพิมพ์เกิดขึ้นหลายฉบับและเป็นที่สนใจต่อประชาชนในเวลานั้นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกได้แก่ หนังสือพิมพ์ลาวใหญ่ มีหน้าที่รายงานข่าวสารเกี่ยวกับสภาพบ้านเมือง นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมงานเขียนวรรณกรรมอีกด้านหนึ่งโดยเปิดโอกาสให้มีการตีพิมพ์นวนิยายลงเป็นตอนๆ ในฉบับ ฉะนั้นการพิมพ์หนังสือพิมพ์ลาวใหญ่จึงเป็นจุดเริ่มต้นของนวนิยายลาว ซึ่งเขียนในรูปแบบวรรณกรรมตะวันตกเป็นครั้งแรก

วารสารเมืองลาวเป็นวารสารฉบับแรกที่ตีพิมพ์เรื่องสั้นลาวออกเผยแพร่ ให้ประชาชนได้รู้จักเป็นครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2502 และเรื่องสั้นลาวเริ่มเป็นที่สนใจของนักอ่านและนักเขียนมากขึ้นจึงมีนักเขียนสนใจส่งผลงานลงตีพิมพ์ทั้งในหนังสือพิมพ์และวารสารฉบับต่างๆ อย่างต่อเนื่อง จะเห็นว่าความก้าวหน้าด้านการพิมพ์เป็นปัจจัยส่งเสริมการกำเนิดเรื่องสั้นลาว

ดังนั้นการพิมพ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการกำเนิดและการขยายตัวของเรื่องสั้นอย่างเห็นได้ชัด ตั้งแต่เริ่มมีการพิมพ์ก็เริ่มมีวรรณกรรมสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกเกิดขึ้น ได้แก่ นวนิยายประเภทแรกที่พิมพ์ออกเผยแพร่ให้ประชาชนได้รู้จัก ต่อมาเมื่อการพิมพ์ก้าวหน้ามากขึ้นจึงเริ่มมีวารสารและหนังสือพิมพ์เพิ่มขึ้นทำให้วรรณกรรมสมัยใหม่เพิ่มจำนวนตามไปด้วยและที่สำคัญคือเรื่องสั้นลาวได้รับการพิมพ์ให้นักอ่านลาวได้รู้จักซึ่งถือว่าเป็นวรรณกรรมสมัยใหม่อีกรูปแบบหนึ่ง

2.4 นักเขียนเรื่องสั้นลาวยุคแรก

นักเขียนลาวในยุคแรกเท่าที่ค้นพบมีจำนวนน้อย ผู้วิจัยสืบค้นข้อมูลจากหนังสือวรรณคดีลาวของบ่อแสงคำ วงดาลาและคณะพบว่าเริ่มมีนักเขียนเรื่องสั้นเกิดขึ้นจำนวนหนึ่ง ได้แก่ *เข้าสู่กานูวงศ์ ดวงจำปาและดอกเกด*

เจ้าสุภานุวงศ์ เป็นนักเขียนเรื่องสั้นในเขตปลดปล่อย งานเขียนของเขา เป็นแนวตั้งทัศน (Realistic) (บ่อแสงคำ วงคาลาและคณะ, 1987: 374) เจ้าสุภานุวงศ์จบการศึกษา วิศวกรรมศาสตร์จาก มหาวิทยาลัยปารีส (University of Paris) ในปี พ.ศ. 2480 ต่อมาเขาศึกษาด้าน งานชลประทานที่แอฟริกาเหนือและทำงานที่อูเรโอเลอซาฟเวอร์ ต่อมาเขาศึกษาเกี่ยวกับ ระเบิดคอมมิวนิสต์และผลงานที่เขาชอบอ่านคืองานของมากซ์ - เกลิน (Dommen. A. J. 1971: 21)

ต่อมามีการตั้งกลุ่มนักเขียนลาวเรียกว่า “กลุ่มไม้หนาม” นักเขียนที่ปรากฏผลงาน ผู้สหายตาประชาชนเป็นนักเขียนหญิงให้แก่ *ดวงจำปา* และ *ดอกเกด*

ดวงจำปา เป็นนามปากกาของ *คารา กันละชา (วีระวงส์)* เป็นนักเขียนลาวยุคแรก ของกลุ่มไม้หนามได้รับสมญานามว่า “ลำไผ่” ผลงานของ *ดวงจำปา* มีทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย บทกวี รวมทั้งสารคดีที่น่าสนใจจำนวนมาก เธอเริ่มส่งผลงานตีพิมพ์ในวารสารเมืองลาวและตาม หนังสือพิมพ์ต่างๆ (อุทิน บุนยาวง: 1998, 5) เรื่องสั้นเรื่องแรกได้แก่ เรื่อง “นารีดังดอกไม้” เป็นเรื่องที่เขียนเกี่ยวกับสิทธิสตรี (คารา กันละชา, 2541: สัมภาษณ์) เรื่องสั้นเรื่องต่อมาคือเรื่อง “ไผ่ว่าเงินเป็นพระเจ้า”

ดอกเกด นามปากกาของ *ดวงเดือน บุนยาวง (วีระวงส์)* เป็นนักเขียนลาวอีกคน หนึ่งที่อยู่ในกลุ่ม “ไม้หนาม” ผลงานที่ปรากฏมีทั้งเรื่องสั้น นวนิยายและบทกวี เท่าที่ค้นพบผลงาน เรื่องสั้นของ *ดอกเกด* เรื่องแรกคือเรื่อง “ช่วยด้วย ช่วยด้วย” (บ่อแสงคำ วงคาลาและคณะ, 1987: 329)

นักเขียนทั้งสามที่กล่าวมาข้างต้นเป็นผู้ริเริ่มเขียนเรื่องสั้นลาวในยุคแรกและมี ผลงานปรากฏผู้สหายตาประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสั้นของ *ดวงจำปา* และ *ดอกเกด* นักเขียนหญิงทั้งสองนอกจากจะเขียนเรื่องสั้นแล้วยังเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้เรื่องสั้นมีการขยายตัว มากขึ้น

2.5 เรื่องสั้นยุคแรกของลาว

ก่อนปี พ.ศ. 2488 วรรณคดีที่มีเนื้อหารักชาติเริ่มปรากฏขึ้นเป็นเรื่องสั้นเขียนโดยเจ้าสุภานุวงศ์ แต่ไม่ปรากฏชื่อเรื่องและปีที่พิมพ์ที่ชัดเจน

โครงเรื่องของเรื่องสั้นนี้แสดงความขัดแย้งระหว่างนักศึกษาลาวที่สำเร็จการศึกษาจากฝรั่งเศสกับระบบการเมืองที่ตกอยู่ในอาณานิคมของฝรั่งเศส ตัวละครเอกเป็นชายหนุ่มในตระกูลเชื้อเจ้าวังหน้าของราชวงศ์หลวงพระบาง เป็นชายหนุ่มที่มีอุดมการณ์เป็นการทำงานและทำงานให้กับรัฐบาลลาวด้วยความหวังอย่างยิ่งว่าจะนำความรู้มาพัฒนาบ้านเมืองให้เต็มความสามารถเพื่อต้องการเห็นประเทศมาตุภูมิเจริญก้าวหน้าทัดเทียมประเทศอื่น แต่ต้องผิดหวังเมื่ออุดมการณ์ของตนขัดแย้งกับระบบการเมืองที่ประเทศเจ้าอาณานิคมใช้บริหารประเทศลาว ความขัดแย้งนี้ไม่คลี่คลายแต่จบลงด้วยความหวัง ชายหนุ่มไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้เพราะรัฐบาลอยู่ใต้บังคับบัญชาของฝรั่งเศส เขาจึงไม่มีสิทธิที่จะแสดงออกทางการเมือง หนทางเดียวที่เขาทำได้คือต้องอดทนต่อระบบการบริหารประเทศของเจ้าอาณานิคม เพราะเขาคิดว่าสภาพเช่นนี้เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวและต้องเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เขาหวังว่าเมื่อสงครามเกิดขึ้นแล้วสักวันหนึ่งต้องสิ้นสุดลง (บ่อแสงคำ วงดาลาและคณะ, 1987: 300-301)

เรื่องสั้นเรื่องนี้เป็นเรื่องสั้นลาวในยุคแรกและเป็นเรื่องที่เขียนเกี่ยวกับประวัติของนักเขียนเอง (คารา กันละยา, 2541: สัมภาษณ์)

ต่อมาปรากฏเรื่องสั้นของ *ดวงจำปา* เรื่อง “ไผ่ว่าเงินเป็นพระเจ้า” *ดวงจำปา* แสดงถึงความขัดแย้งของหญิงสาวที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวงกับค่านิยมของสังคมที่ให้ความสำคัญกับอำนาจเงิน ตัวละครเอกของเรื่องเป็นหญิงสาวที่มีชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความแร้นแค้น “สิบัว” ต้องทำงานหาเงินมาเลี้ยงทุกคนในครอบครัว เหตุที่ต้องดิ้นรนทำงานหาเงินมาด้วยความลำบากทำให้นางเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในใจระหว่างอำนาจของเงินกับคุณค่าของความรักซึ่งเงินหาซื้อไม่ได้ นางไม่ต้องการมีชีวิตที่ทุกข์ยากอย่างที่เป็นอยู่อีกต่อไป จึงตัดสินใจเป็น “เมียน้อย” ของชาย ผู้มีฐานะร่ำรวย นางและครอบครัวจึงมีชีวิตที่ดีขึ้น แทนที่*ดวงจำปา* จะทำให้การต่อสู้ของ “สิบัว” บรรลุสมความปรารถนากลับสร้างปมขัดแย้งให้แก่นางอีกด้วย การนำไปสู่สถานการณ์อันเป็นจุดวิกฤตของเรื่องคือนางพบว่าสามีของตนมีชู้่อีกจึงตัดสินใจฆ่าสามีซึ่งนำไปสู่จุดจบโดย “นางสิบัว” ถูกจับในข้อหาฆ่าคนโดยเจตนา ปัญหาต่างๆจึงยุติลง การลงจบของ *ดวงจำปา*

เป็นการตอกย้ำแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมที่ผิดในสังคมนั้นคือ “เงินไม่สามารถซื้อทุกสิ่งทุกอย่างได้ในโลก โดยเฉพาะคุณค่าของความรัก” ดังที่นาง “บัวสี” พูดว่า “ใครว่าเงินซื้อหัวใจของคนได้ ไม่ว่าใจข้าน้อยหรือใจของชายที่ข้าน้อยเคียดชังมันลงนั้นก็เหมือนกัน เงินไม่ได้ช่วยให้หัวใจของมนุษย์เต็มได้ดอกขาพ่อ” (บ่อแสงคำ วงดาลาและคณะ, 1987 : 327-328)

เรื่องสั้นอีกหนึ่งเรื่องหนึ่งที่อยู่ในยุคแรกคือ “ช่วยด้วย ช่วยด้วย” ของดอกเกด เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนลาวกับผู้มีอำนาจในสังคม ดอกเกดสะท้อนภาพชีวิตของครอบครัวหนึ่งที่มีแม่เป็นผู้นำครอบครัวและดูแลลูกเล็กๆ ที่ได้รับความเดือดร้อน ในสภาวะที่เมืองหลวงเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ ผู้เป็นแม่พยายามร้องขอความช่วยเหลือแต่ไม่มีผู้ใดให้ความสนใจแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังมีใครสนใจยังถูกเจ้าหน้าที่ทุบด้วยหม้อ ดอกเกดให้ภาพของผู้มีอำนาจในสังคมในลักษณะผู้กดขี่ข่มเหงประชาชน ไร้ความเมตตาและโหดร้าย รวมทั้งบุคคลดังกล่าวทำให้ชีวิตประชาชนลาวได้รับความเดือดร้อน ความขัดแย้งดำเนินไปสู่จุดจบโดยผู้เป็นแม่กระโดดน้ำตาย

ในช่วงแรกของเรื่องนี้ดอกเกดทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเป็นเรื่องของคน เมื่อเรื่องดำเนินมาถึงตอนท้าย นักเขียนหักมุมจบเพื่อแสดงว่าเรื่องที่เล่ามาทั้งหมดเป็นเรื่องของสุนัข ดังประโยคที่ผู้เป็นแม่กล่าวอำลาโลกก่อนฆ่าตัวตายว่า “อย่างว่าข้อยเป็นหมาไม่มีปลอกคอถึงอยู่ไปก็คงไม่พันเทศบาลมาลากไปขังให้อึดข้าวตายแน่” (บ่อแสงคำ วงดาลาและคณะ, 1987: 329) ฉะนั้นชีวิตของคนก็ไม่ต่างไปจากสุนัข

กล่าวโดยสรุป เรื่องสั้นลาวในยุคแรกสูญหายไปเป็นจำนวนมากเท่าที่ค้นพบมีเพียง 3 เรื่อง ผู้วิจัยจำเป็นต้องนำเรื่องสั้นทั้ง 3 มาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นแนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ของเรื่องสั้นลาวในยุคแรกเริ่ม จากการศึกษาเรื่องสั้นลาวในยุคแรก พอจะสรุปลักษณะของเรื่องสั้นลาว

ประการแรก เรื่องสั้นลาวที่ปรากฏในยุคแรกเป็นเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความขัดแย้งในสังคมทั้งสิ้น ผู้วิจัยคิดว่าเหตุที่นักเขียนเริ่มด้วยเรื่องสั้นที่สะท้อนสังคมเพราะสภาพสังคมลาวตกอยู่ในอาณานิคม สภาพบ้านเมืองจึงเกิดความไม่สงบรวมทั้งประชาชนมีความขัดแย้งกับระบบการบริหารประเทศที่ไม่เป็นธรรม นักเขียนจึงเขียนเรื่องสั้นเพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม

ข้อที่น่าสังเกตประการที่สองคือ นักเขียนลาวรุ่นแรกมีนักเขียนหญิงรวมอยู่ด้วย ได้แก่ *ดวงจำปา* และ *ดอกเกด* ฉะนั้นเรื่องสั้นลาวที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสถานภาพของผู้หญิงหรือความขัดแย้งระหว่างสตรีกับสังคมจึงมีความโดดเด่นตั้งแต่ยุคแรกๆของเรื่องสั้นลาว

เหตุที่นักเขียนเรื่องสั้นลาวในยุคแรก เริ่มด้วยนักเขียนหญิงคือ *ดวงจำปา* และ *ดอกเกด* อาจเป็นเพราะนักเขียนทั้งสองเป็นทายาทของ *มหาสิลา วีระวงส์* นักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของเมืองลาว ฉะนั้นนักเขียนลาวจึงเริ่มด้วยนักเขียนหญิงซึ่งได้รับการศึกษาอย่างดีจากต่างประเทศ ชีวิตส่วนหนึ่งใน วัยเรียนของนักเขียนหญิงทั้งสองจึงเติบโตในต่างประเทศคือที่ฝรั่งเศสและในเมืองไทยที่จังหวัดร้อยเอ็ด เธอจึงเป็นนักเขียนลาวที่มีโลกทัศน์และชีวิตทัศน์อันกว้างไกล ประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตมีผลให้งานเขียนของเธอมีความน่าสนใจ

ประการที่สาม โครงเรื่องเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับระบบสังคม ได้แก่เรื่องสั้นที่เขียนโดย *เข้าสู่ภานูนวงศ์* ตัวละครเอกมีความขัดแย้งกับระบบการเมืองที่ตกอยู่ในอาณานิคมฝรั่งเศส ความขัดแย้งของเรื่องไม่คลี่คลายแต่จบอย่างมีความหวัง นอกจากนี้เรื่องสั้นยังแสดงถึงความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับค่านิยมที่ไม่ถูกต้องของสังคม ได้แก่เรื่อง “ไผ่ว่าเงินเป็นพระเจ้า” ของ *ดวงจำปา* ตัวละครต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตเพื่อหวังว่าจะพบชีวิตที่มีความสุขอย่างแท้จริงแต่ตัวละครกลับพบกับความผิดหวัง สุดท้ายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นคลี่คลายลงพร้อมกับข้แนวคิดของเรื่องสั้นให้เด่นชัดขึ้น

ข้อสังเกตประการสุดท้าย เรื่องสั้นในยุคแรกมีการใช้ตัวละครแบบปุกปลาธิษฐานในเรื่อง “ช่วยด้วย ช่วยด้วย”ของ *ดอกเกด* ในช่วงแรกดอกเกดทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเป็นเรื่องของมนุษย์ที่ถูกกดขี่ข่มเหง ในช่วงท้ายดอกเกดปิดเรื่องโดยใช้ประโยคที่พลิกความคาดหมายผู้อ่านจึงรู้ว่าเป็นเรื่องของสุนัข

ผู้วิจัยคิดว่าเรื่องสั้นลาวในยุคแรกมีจำนวนมากว่านี้แต่เนื่องจากสภาพสังคมลาวในช่วงเวลานี้ตกอยู่ในอาณานิคมจึงเกิดความไม่สงบส่งผลให้เรื่องสั้นลาวในยุคแรกสูญหายเป็นจำนวนมาก